

European
Union

European Bank
for Reconstruction and Development

ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ҮР ДАГАВАРТ ХИЙСЭН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН

ШҮҮХИЙН ШИЙДВЭР ГҮЙЦЭТГЭХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

/Шинэчилсэн найруулга/

/ИРГЭНИЙ ШҮҮХИЙН ШИЙДВЭР ГҮЙЦЭТГЭХ АЖИЛЛАГААНЫ ЗАРИМ
ЗОХИЦУУЛАЛТ/

Гүйцэтгэсэн: Содномдаржаа

Улаанбаатар хот

2025 он

Удиртгал

НЭГ.ТӨЛӨВЛӨХ ҮЕ ШАТ

1. 1 Үнэлгээ хийх шалтгаан
1. 2 Үнэлгээ хийх хүрээ
1. 3 Үнэлгээний шалгуур үзүүлэлт
1. 4 Үнэлгээний харьцуулах хэлбэр
1. 5 Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолох
1. 6 Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох

ХОЁР. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЕ ШАТ

ГУРАВ. ҮНЭЛЭХ ҮЕ ШАТ

3. 1 “Зорилгод хүрсэн түвшин” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд үнэлсэн байдал
3. 2 “Практикт нийцэж байгаа байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ

ДӨРӨВ. ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

5. 1 Дүгнэлт
5. 2 Зөвлөмж

АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ

ХАВСРАЛТ 1

ХАВСРАЛТ 2

Удиртгал

Европын сэргээн босголт, хөгжлийн банкны тенхикийн хамтын ажиллагааны “Монгол Улсад арилжааны шүүхийн шийдвэрийн гүйцэтгэгэлийг бэхжүүлэх нь” төслийн захиалгаар Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн¹ хэрэгжилтийн үр дагаварт Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-ын дагуу үнэлгээ хийж гүйцэтгэлээ.

Ийнхүү судалгааг гүйцэтгэхдээ Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны иргэний шийдвэр гүйцэтгэлийн хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох чиг үүрэг бүхий Ажлын хэсэг, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангадаг гол байгууллага болох Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газраас мэдээлэл авч, санал солилцож хамтран ажиллаа.

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх судалгаа нь хуулийн иргэний шийдвэр гүйцэтгэлтэй холбоотой зарим зохицуулалтын хэрэгжилтийн явц дахь хуулийн хэрэгжилтийн өнөөгийн байдалд дүн шинжилгээ хийж, хуулийг хэрэгжүүлснээр гарч буй хүндрэл, бэрхшээлтэй асуудал, нийгэмд үзүүлж буй эерэг, сөрөг байдлыг илрүүлэн, цаашид зохистой, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх боломжит хувилбарыг тодорхойлж дүгнэлт, зөвлөмж өгөх зорилготой.

Хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх ажил нь төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, үнэлэх гэсэн үндсэн гурван үе шатаас бүрдсэн болно.²

¹ Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль, Төрийн мэдээлэл эмхэтгэлийн 2017 оны 24 дугаарт нийтлэгдсэн.

² Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар баталсан Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлалын 2 дахь заалт.

НЭГ. ТӨЛӨВЛӨХ ҮЕ ШАТ

Төлөвлөх үе шатны зорилго нь үнэлгээ хийх хүрээг тогтоож, түүнд тохирсон шалгуур үзүүлэлтийг тодорхойлоход чиглэгдэнэ. Энэ үе шатанд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. **Үүнд:**

- Үнэлгээ хийх шалтгааныг тодорхойлох
- Үнэлгээ хийх хүрээг тогтоох
- Шалгуур үзүүлэлтийг сонгож тогтоох
- Харьцуулах хэлбэрийг сонгох
- Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолох
- Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох

1.1 Үнэлгээ хийх шалтгаан

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль /цаашид “ШШГТХ” гэх/ нь 2017 оны 6 дугаар сарын 09-ний өдөр батлагдаж, 2018, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024 онуудад тус тус нэмэлт, өөрчлөлт орсон³ бөгөөд хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлэх ажиллагаа хийгдэж байсан хэдий ч дийлэнх нь эрүүгийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаатай холбогдох зохицуулалтад үнэлгээ хийсэн байдал ажиглагдаж байна.⁴

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.3 дахь хэсэгт “Энэ хуульд өөрөөр зааагүй бол хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийх үнэлгээг тухайн хууль тогтоомжийг дагаж мөрдсөнөөс хойш 5 жил тутамд хийх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд дээрх хугацаанаас өмнө хийж болно” гэж заасан байна.

“Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-т бизнес, хөрөнгө оруулалтын таатай орчин бий болгох хүрээнд “Иргэн, хуулийн этгээдийн хувийн өмчийг хамгаалах эрх зүйн орчныг сайжруулна” гэж, “Хөрөнгө оруулалтын тухай хууль болон бизнесийн үйл ажиллагааг зохицуулж байгаа хуулиудыг шинэчилж, хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хамгаалах, бизнес эрхлэгчийг дэмжих эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоно.” гэж, “Иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх, иргэний шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэл, компани, шударга өрсөлдөөн, монопол, хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоно.” гэж тус тус тусгаснаас гадна Шүүх засаглалыг бэхжүүлэх хүрээнд “Шүүхийн шийдвэр биелүүлэх ажиллагааг олон улсын сайн жишигт хүргэнэ” гэж заасан.⁵

Мөн “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2028 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-д Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг боловсруулж, 2025 онд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр тусгасан байна.⁶

Иймд дээрх шалтгаануудын үүднээс ШШГТХ-ийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх шаардлагатай гэж үзэн энэхүү үнэлгээг хийж гүйцэтгэлээ.

³ <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12701>

⁴ Дотоод хэргийн их сургуулийн хийсэн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ 2022.

⁵ Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”.

⁶ Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 181 дүгээр тогтоолын хавсралтаар баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2028 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”

1.2 Үнэлгээ хийх хүрээ

Үнэлгээний хүрээг тогтоох ажиллагаа нь хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг судлах явцад агуулгын хувьд чухал ач холбогдолтой, нөлөөлөл үзүүлэх хамгийн гол зохицуулалтыг тодорхойлоход чиглэдэг.

Тодруулбал, аргачлалын 3.3.1-д “үнэлгээ хийх хүрээг тогтоох ажиллагаа нь хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг судлах явцад агуулгын хувьд ач холбогдолтой, нөлөөлөл үзүүлэх хамгийн гол зохицуулалтыг тодорхойлоход чиглэнэ” хэмээн заасан.

Иймд захиалагч тал болон ХЗДХЯ-тай урьдчилан мэдэгдэж, тохирлцсоны дагуу үнэлгээ хийлгэх ач холбогдолтой зохицуулалтыг тодорхойлсон тул дараах зохицуулалтуудад үнэлгээ хийнэ. Үүнд:

д/д	Үнэлгээ хийх хуулийн зүйл заалт	Зохицуулалтын агуулга
1.	Иргэний шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаатай холбоотой гомдлыг шийдвэрлэх зохицуулалт болон дээрх хугацаанд ажиллагааг түдгэлзүүлэх зохицуулалтууд	
	27 дугаар зүйлийн 27.2.5 дахь заалт	27.2.5.энэ хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талаар шүүхэд, эсхүл дээд шатны албан тушаалтанд гаргасан гомдлыг шүүх, эсхүл дээд шатны албан тушаалтан үндэслэлтэй гэж үзэн гомдлыг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг эхлүүлсэн бол гомдлыг хянан шийдвэрлэх хүртэл хугацаагаар ахлах шийдвэр гүйцэтгэгч ажиллагааг түдгэлзүүлэх талаар
	44 дүгээр зүйлийн 44.3 дахь хэсэг	44.3.Иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талууд шийдвэр гүйцэтгэгчийн явуулсан арга хэмжээ, түүний гаргасан шийдвэрийг зөвшөөрөөгүй тохиолдолд тухайн арга хэмжээг гүйцэтгэсэн өдрөөс хойш, энэ тухай мэдээгүй бол олж мэдсэн өдрөөс хойш 7 хоногийн дотор ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчид гомдол гаргаж болно.
	44 дүгээр зүйлийн 44.4 дэх хэсэг	44.4.Ахлах шийдвэр гүйцэтгэгч гомдлыг 14 хоногийн дотор шийдвэрлэж, тогтоол гаргана. Тогтоолыг зөвшөөрөөгүй тохиолдолд хүлээн авснаас хойш 7 хоногийн дотор ерөнхий шийдвэр гүйцэтгэгчид, ерөнхий шийдвэр гүйцэтгэгчийн шийдвэрийг хүлээн авснаас хойш 14 хоногийн дотор шүүхэд гомдол гаргаж болно.
2.	Үнэлгээ хийлгэх, үнэлгээнд гомдол гаргах талаарх зохицуулалт	
	27 дугаар 27.1.4 дэх заалт	27.1.Шүүгч иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг бүхэлд нь, эсхүл хэсэгчлэн дараах үндэслэл, хугацаагаар түдгэлзүүлж болно:

		27.1.4.гүйцэтгэх баримт бичгийн дагуу төлбөрт хураан авах хөрөнгийн үнэлгээний талаар шүүхэд гомдол гаргасан бол шүүхийн шийдвэр гарч, хуулийн хүчин төгөлдөр болтол;
	55 дугаар зүйлийн 55.7 дахь хэсэг	55.7.Талууд эд хөрөнгийн үнэлгээний талаарх гомдлоо энэ хуулийн 55.3-т заасны дагуу мэдэгдсэн өдрөөс хойш 7 хоногийн дотор шүүхэд гаргаж болно.
3.	Үл хөдлөх эд хөрөнгийг албадан борлуулах ажиллагааны үе шатуудад хамаарах зохицуулалт болон үл хөдлөх эд хөрөнгийг төлбөр авагчийн удирдлагад шилжүүлэх зохицуулалт	
	60 дугаар зүйлийн 60.1 дэх хэсэг	60.1.Төлбөр төлөгчийн хүсэлтийг үндэслэн шийдвэр гүйцэтгэгч гүйцэтгэх баримт бичигт заасан төлбөрийг төлж дуусах хүртэл хугацаагаар төлбөр төлөгчийн хүсэлтэд заасан үл хөдлөх эд хөрөнгийг эзэмших, ашиглах эрхийг төлбөр авагчийн удирдлагад шилжүүлж болно.
	63 дугаар зүйлийн 63.1 дэх хэсэг	63.1.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол энэ хуулийн 64.5-д зааснаас бусад хөрөнгийг түүний үнэлгээг тогтоосноос хойш 2 сарын дотор, төлбөр төлөгчийн өөрийн хөрөнгийг бие даан худалдан борлуулах тухай саналыг хүлээн авсан тохиолдолд 3 сарын дотор албадан худалдан борлуулах ажиллагааг явуулна.
	68 дугаар зүйлийн 68.1 дэх хэсэг	68.1.Дуудлага худалдааг битүүмжилсэн, эсхүл барьцаалсан хөрөнгийг хураан авсны дараа явуулна.
	71 дүгээр зүйлийн 71.14 дэх хэсэг	71.14.Үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөх эрх шилжүүлсэн шийдвэрт гомдол гараагүй тохиолдолд худалдан авагч үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөгч болно.
4.	Төлбөртэй этгээдийн бүртгэл ба эд хөрөнгийн мэдүүлгийн талаарх зохицуулалт	
	47 дугаар зүйлийн 47.1 дэх хэсэг	47.1.Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага улсын хэмжээнд иргэний шүүхийн шийдвэрийг биелүүлээгүй этгээдийн талаарх мэдээллийг цахим бүртгэлд оруулж, төлбөртэй этгээдийн бүртгэл хөтөлнө.
	44 дүгээр зүйлийн 44.2.3 дахь заалт	44.2.3.төлбөр төлөгч болон бусад этгээдээс төлбөр төлөгчийн хөрөнгийн тухай мэдүүлэг гаргуулан авах, түүнийг төлбөртэй этгээдийн бүртгэлд бүртгэх;
	46 дугаар зүйл	46 дугаар зүйл.Хөрөнгийн тухай мэдүүлэг гаргуулах 46.1.Шийдвэр гүйцэтгэгч иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг үүсгэсний дараа төлбөр төлөгчөөс түүний хөрөнгийн тухай бичгээр мэдүүлэг авах бөгөөд мэдүүлэг гаргахын өмнө мэдүүлгийг худал гаргасан тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагыг сануулж, тэмдэглэлд гарын үсэг зуруулна. 46.2.Хөрөнгийн тухай мэдүүлэгт төлбөр төлөгч дараахь мэдээллийг тусгана: 46.2.1.банк, эрх бүхий хуулийн этгээд дэх мөнгөн хөрөнгө, үнэт зүйл, бусад хөрөнгө; 46.2.2.бусдын эзэмшилд байгаа өөрийн өмчлөлийн хөрөнгө, ирээдүйд бий болох бусад хөрөнгө;

		46.2.3.ирээдүйд үүсэх орлого, түүнийг шаардах эрх. 46.3.Төлбөр төлөгч хөрөнгийн тухай мэдүүлэг авах талаар мэдэгдсэнээс хойш 7 хоногийн дотор үнэн зөв мэдүүлэх үүрэгтэй. 46.4.Төлбөр төлөгч иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны явцад хөрөнгийн байдалд орсон өөрчлөлтийн талаар шийдвэр гүйцэтгэгчид даруй мэдэгдэж, өөрчлөлтийг хөрөнгийн мэдүүлэгт тусгана. 46.5.Шийдвэр гүйцэтгэгч эд хөрөнгийн тухай мэдүүлэг өгөхөөс зайлсхийсэн, эсхүл худал мэдүүлсэн, хөрөнгөө нуун далдалсан гэх үндэслэлтэй бол шийдвэр гүйцэтгэгч энэ хуульд заасан бүрэн эрхийн хүрээнд түүний хөрөнгийг эрэн сурвалжилна.
5.	Шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны зөрчил, эрүүгийн хэрэг үүсгэж, шийтгэхтэй холбоотой зохицуулалтууд буюу төлбөр төлөгчийн хариуцлага болон эрүү, зөрчлийн хууль дахь хариуцлагын талаарх зохицуулалт	
	9 дүгээр зүйлийн 9.2 дахь хэсэг	9.2.Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын алба хаагчийн хууль ёсны шаардлагыг үл биелүүлсэн, эсхүл хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу явуулж байгаа шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаанд саад учруулсан хүн, хуулийн этгээдэд хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.
	91 дүгээр зүйлийн 91.2 дахь хэсэг	91.2.Шүүхийн шийдвэрийг хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр биелүүлээгүй, хөдөлмөр эрхлэх чадвартай бөгөөд хөдөлмөр эрхлээгүй үндэслэлээр тогтоосон тэтгэлгийг төлөхөөс зориуд зайлсхийсэн, эсхүл шүүхийн шийдвэрийг биелүүлэхэд зориуд саад учруулсан хүн, хуулийн этгээд, төлбөр төлөгчид хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.
	120 дугаар зүйлийн 120.1 дэх хэсэг	120.1.Тухайн хуулийн этгээдийн буруутай үйлдлээс шалтгаалан төлбөр төлөгчид олгуулахаар тогтоосон хугацаанд суутгал хийгээгүй бол хуулийн этгээдэд хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.
	49 дүгээр зүйлийн 49.8 дахь хэсэг	49.8.Битүүмжилсэн, барьцаалсан хөрөнгийг захиран зарцуулахыг хориглосон, эсхүл түүнийг эзэмших, ашиглах эрхийг хязгаарлах тухай шийдвэр гүйцэтгэгчийн шийдвэрийг төлбөр төлөгч зөрчсөн бол хууль тогтоомжид заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.
6.	Шийдвэр гүйцэтгэгчийн цалин хөлс ба урамшуулалтай болон урамшуулалгүй үеийн зохицуулалт	
	Шийдвэр гүйцэтгэгч төрийн тусгай албан хаагч үүнд хамаарах зохицуулалт болон урамшуулалгүй болсон 2017 оноос хойшхи болон урамшуулалтай буюу 2002-2017 он дуусталх үеийн зохицуулалтад дүн шинжилгээ хийж, шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны үр дүн, статистик мэдээлэлтэй уялдуулан судална.	
7.	Ахлах ерөнхий шийдвэр гүйцэтгэгчийн зөвшөөрлөөр хийх ажиллагааны талаарх зохицуулалт	
	Ахлах шийдвэр гүйцэтгэгч хувийн хэрэг нээх, ажиллагаа үүсгэх тогтоол гаргах /21.1/, ажиллагааг түдгэлзүүлэх, ажиллагааны талаарх гомдлыг хянах /44.3, 44.6/, түдгэлзүүлсэн хугацаанд хяналт тавих, шийдвэр гүйцэтгэгчийн хүсэлтийг үндэслэн ажиллагааг сэргээх /27.2, 27.2.5, 27.6, 27.7/, ажиллагааг дуусгавар болгож хувийн	

	хэрэг хаах /29.1/, ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчийн зөвшөөрлөөр орон байранд нэвтрэн орох, үзлэг хийх /44.2.7, 48.8/, гадаадад зорчих эрхийг түдгэлзүүлэх тухай саналыг ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчид гаргах, ахлан шийдвэр гүйцэтгэгч үндэслэлтэй гэж үзвэл ерөнхий шийдвэр гүйцэтгэгчид хүргүүлж шийдвэрлүүлэх /59.3/, ахлах шийдвэр гүйцэтгэгч дуудлага худалдаа явуулах тогтоол гаргах /69.1/
--	---

1.3 Үнэлгээ хийх шалгуур үзүүлэлт

Өмнөх үе шатанд үнэлгээ хийхээр сонгосон зохицуулалтын хэрэгжилтийн байдлыг тогтооход туслах Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 6 дугаар хавсралтын 3.4-т заасан шалгуур үзүүлэлтээс үнэлэх зүйл, заалтын хэрэгжилтийг бодитоор илэрхийлж гаргаж чадах шалгуур үзүүлэлтийг энэ үе шатанд харгалзуулан сонгов.

д/д	Үнэлгээ хийх хуулийн зүйл заалт	Зохицуулалтын агуулга	Шалгуур үзүүлэлт
1.	Иргэний шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаатай холбоотой гомдлыг шийдвэрлэх зохицуулалт болон дээрх хугацаанд ажиллагааг түдгэлзүүлэх зохицуулалтууд		Практикт нийцэж байгаа байдал
	27 дугаар зүйлийн 27.2.5 дахь заалт	27.2.5.энэ хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талаар шүүхэд, эсхүл дээд шатны албан тушаалтанд гаргасан гомдлыг шүүх, эсхүл дээд шатны албан тушаалтан үндэслэлтэй гэж үзэн гомдлыг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг эхлүүлсэн бол гомдлыг хянан шийдвэрлэх хүртэл ахлах шийдвэр гүйцэтгэгч ажиллагааг түдгэлзүүлэх талаарх зохицуулалт.	
	44 дүгээр зүйлийн 44.3 дахь хэсэг	44.3.Иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талууд шийдвэр гүйцэтгэгчийн явуулсан арга хэмжээ, түүний гаргасан шийдвэрийг зөвшөөрөөгүй тохиолдолд тухайн арга хэмжээг гүйцэтгэсэн өдрөөс хойш, энэ тухай мэдээгүй бол олж мэдсэн өдрөөс хойш 7 хоногийн дотор ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчид гомдол гаргаж болно.	
	44 дүгээр зүйлийн 44.4 дэх хэсэг	44.4.Ахлах шийдвэр гүйцэтгэгч гомдлыг 14 хоногийн дотор шийдвэрлэж, тогтоол гаргана. Тогтоолыг зөвшөөрөөгүй тохиолдолд хүлээн авснаас хойш 7 хоногийн дотор ерөнхий шийдвэр гүйцэтгэгчид, ерөнхий шийдвэр гүйцэтгэгчийн шийдвэрийг хүлээн авснаас хойш 14 хоногийн дотор шүүхэд гомдол гаргаж болно.	
2.	Үнэлгээ хийлгэх, үнэлгээнд гомдол гаргах талаарх зохицуулалт		

	27 дугаар 27.1.4 дэх заалт	27.1.Шүүгч иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг бүхэлд нь, эсхүл хэсэгчлэн дараахь үндэслэл, хугацаагаар түдгэлзүүлж болно: 27.1.4.гүйцэтгэх баримт бичгийн дагуу төлбөрт хураан авах хөрөнгийн үнэлгээний талаар шүүхэд гомдол гаргасан бол шүүхийн шийдвэр гарч, хуулийн хүчин төгөлдөр болтол;	Практикт нийцэж байгаа байдал
	55 дугаар зүйлийн 55.7 дахь хэсэг	55.7.Талууд эд хөрөнгийн үнэлгээний талаархи гомдлоо энэ хуулийн 55.3-т заасны дагуу мэдэгдсэн өдрөөс хойш 7 хоногийн дотор шүүхэд гаргаж болно.	
3.	Үл хөдлөх эд хөрөнгийг албадан борлуулах ажиллагааны үе шатуудад хамаарах зохицуулалт болон үл хөдлөх эд хөрөнгийг төлбөр авагчийн удирдлагад шилжүүлэх зохицуулалт		Практикт нийцэж байгаа байдал
	60 дугаар зүйлийн 60.1 дэх хэсэг	60 дугаар зүйл.Үл хөдлөх эд хөрөнгийг төлбөр авагчийн удирдлагад шилжүүлэх 60.1.Төлбөр төлөгчийн хүсэлтийг үндэслэн шийдвэр гүйцэтгэгч гүйцэтгэх баримт бичигт заасан төлбөрийг төлж дуусах хүртэл хугацаагаар төлбөр төлөгчийн хүсэлтэд заасан үл хөдлөх эд хөрөнгийг эзэмших, ашиглах эрхийг төлбөр авагчийн удирдлагад шилжүүлж болно.	
	63 дугаар зүйлийн 63.1 дэх хэсэг	63.1.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол энэ хуулийн 64.5-д зааснаас бусад хөрөнгийг түүний үнэлгээг тогтоосноос хойш 2 сарын дотор, төлбөр төлөгчийн өөрийн хөрөнгийг бие даан худалдан борлуулах тухай саналыг хүлээн авсан тохиолдолд 3 сарын дотор албадан худалдан борлуулах ажиллагааг явуулна.	
	68 дугаар зүйл	68.1.Дуудлага худалдааг битүүмжилсэн, эсхүл барьцаалсан хөрөнгийг хураан авсны дараа явуулна. 68.2.Дуудлага худалдааг ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчийн тогтоол гарснаас хойш 30 хоногийн дотор явуулна.	
	71 дүгээр зүйлийн 71.14 дэх хэсэг	71.14.Үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөх эрх шилжүүлсэн шийдвэрт гомдол гараагүй тохиолдолд худалдан авагч үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөгч болно.	
4.	Төлбөртэй этгээдийн бүртгэл ба эд хөрөнгийн мэдүүлгийн талаарх зохицуулалт		Практикт нийцэж байгаа байдал
	47 дугаар зүйлийн 47.1 дэх хэсэг	47 дугаар зүйл.Төлбөртэй этгээдийн бүртгэл 47.1.Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага улсын хэмжээнд иргэний шүүхийн шийдвэрийг биелүүлээгүй этгээдийн талаархи мэдээллийг	

		цахим бүртгэлд оруулж, төлбөртэй этгээдийн бүртгэл хөтөлнө.	
	44 дүгээр зүйлийн 44.2.3 дахь заалт	44.2.3.төлбөр төлөгч болон бусад этгээдээс төлбөр төлөгчийн хөрөнгийн тухай мэдүүлэг гаргуулан авах, түүнийг төлбөртэй этгээдийн бүртгэлд бүртгэх;	
	46 дугаар зүйл	46 дугаар зүйл.Хөрөнгийн тухай мэдүүлэг гаргуулах 46.1.Шийдвэр гүйцэтгэгч иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг үүсгэсний дараа төлбөр төлөгчөөс түүний хөрөнгийн тухай бичгээр мэдүүлэг авах бөгөөд мэдүүлэг гаргахын өмнө мэдүүлгийг худал гаргасан тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагыг сануулж, тэмдэглэлд гарын үсэг зуруулна. 46.2.Хөрөнгийн тухай мэдүүлэгт төлбөр төлөгч дараахь мэдээллийг тусгана: 46.2.1.банк, эрх бүхий хуулийн этгээд дэх мөнгөн хөрөнгө, үнэт зүйл, бусад хөрөнгө; 46.2.2.бусдын эзэмшилд байгаа өөрийн өмчлөлийн хөрөнгө, ирээдүйд бий болох бусад хөрөнгө; 46.2.3.ирээдүйд үүсэх орлого, түүнийг шаардах эрх. 46.3.Төлбөр төлөгч хөрөнгийн тухай мэдүүлэг авах талаар мэдэгдсэнээс хойш 7 хоногийн дотор үнэн зөв мэдүүлэх үүрэгтэй. 46.4.Төлбөр төлөгч иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны явцад хөрөнгийн байдалд орсон өөрчлөлтийн талаар шийдвэр гүйцэтгэгчид даруй мэдэгдэж, өөрчлөлтийг хөрөнгийн мэдүүлэгт тусгана. 46.5.Шийдвэр гүйцэтгэгч эд хөрөнгийн тухай мэдүүлэг өгөхөөс зайлсхийсэн, эсхүл худал мэдүүлсэн, хөрөнгөө нуун далдалсан гэх үндэслэлтэй бол шийдвэр гүйцэтгэгч энэ хуульд заасан бүрэн эрхийн хүрээнд түүний хөрөнгийг эрэн сурвалжилна. 46.6.Шийдвэр гүйцэтгэгч иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны оролцогч бус гуравдагч этгээдээс төлбөр төлөгчийн хөрөнгийн байдлын талаар бичгээр мэдүүлэг авч болно. 46.7.Энэ хуулийн 46.6-д заасны дагуу мэдүүлэг гаргахад энэ хуулийн 46.2, 46.3-т заасан журам нэгэн адил хамаарна.	
5.	Шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны зөрчил, эрүүгийн хэрэг үүсгэж, шийтгэхтэй холбоотой зохицуулалтууд буюу төлбөр төлөгчийн хариуцлага болон эрүү, зөрчлийн хууль дахь хариуцлагын талаарх зохицуулалт		Практикт нийцэж байгаа байдал

	9 дүгээр зүйлийн 9.2 дахь хэсэг	9.2.Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын алба хаагчийн хууль ёсны шаардлагыг үл биелүүлсэн, эсхүл хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу явуулж байгаа шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаанд саад учруулсан хүн, хуулийн этгээдэд хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.	
	91 дүгээр зүйлийн 91.2 дахь хэсэг	91.2.Шүүхийн шийдвэрийг хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр биелүүлээгүй, хөдөлмөр эрхлэх чадвартай бөгөөд хөдөлмөр эрхлээгүй үндэслэлээр тогтоосон тэтгэлгийг төлөхөөс зориуд зайлсхийсэн, эсхүл шүүхийн шийдвэрийг биелүүлэхэд зориуд саад учруулсан хүн, хуулийн этгээд, төлбөр төлөгчид хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.	
	120 дугаар зүйлийн 120.1 дэх хэсэг	120.1.Тухайн хуулийн этгээдийн буруутай үйлдлээс шалтгаалан төлбөр төлөгчид олгуулахаар тогтоосон хугацаанд суутгал хийгээгүй бол хуулийн этгээдэд хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.	
	49 дүгээр зүйлийн 49.8 дахь хэсэг	49.8.Битүүмжилсэн, барьцаалсан хөрөнгийг захиран зарцуулахыг хориглосон, эсхүл түүнийг эзэмших, ашиглах эрхийг хязгаарлах тухай шийдвэр гүйцэтгэгчийн шийдвэрийг төлбөр төлөгч зөрчсөн бол хууль тогтоомжид заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.	
6.	Шийдвэр гүйцэтгэгчийн цалин хөлс ба урамшуулалтай болон урамшуулалгүй үеийн зохицуулалт		Практикт нийцэж байгаа байдал
	Шийдвэр гүйцэтгэгч төрийн тусгай албан хаагч үүнд хамаарах зохицуулалт болон урамшуулалгүй болсон 2017 оноос хойшхи болон урамшуулалтай буюу 2002-2017 он дуусталх үеийн зохицуулалтад дүн шинжилгээ хийж, шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны үр дүн, статистик мэдээлэлтэй уялдуулан судална.		
7.	Ахлах ерөнхий шийдвэр гүйцэтгэгчийн зөвшөөрлөөр хийх ажиллагааны талаарх зохицуулалт		Практикт нийцэж байгаа байдал
	Ахлах шийдвэр гүйцэтгэгч хувийн хэрэг нээх, ажиллагаа үүсгэх тогтоол гаргах/21.1/, ажиллагааг түдгэлзүүлэх, ажиллагааны талаарх гомдлыг хянах /44.3, 44.6/, түдгэлзүүлсэн хугацаанд хяналт тавих , шийдвэр гүйцэтгэгчийн хүсэлтийг үндэслэн ажиллагааг сэргээх /27.2, 27.2.5, 27.6, 27.7/, ажиллагааг дуусгавар болгож хувийн хэрэг хаах /29.1/, ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчийн зөвшөөрлөөр орон байранд нэвтрэн орох, үзлэг хийх /44.2.7, 48.8/, гадаадад зорчих эрхийг түдгэлзүүлэх тухай саналыг ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчид гаргах, ахлан шийдвэр гүйцэтгэгч үндэслэлтэй гэж үзвэл ерөнхий шийдвэр гүйцэтгэгчид хүргүүлж шийдвэрлүүлэх /59.3/, ахлах шийдвэр гүйцэтгэнч дуудлага худалдаа явуулах тогтоол гаргах /69.1/		

Шалгуур үзүүлэлтийг сонгохдоо тухайн зүйл, заалтын хэрэгжилтийг хамгийн сайнаар илэрхийлэн гаргаж ирэх гэсэн шаардлагаар сонгосон бөгөөд тухай хуулийн зохицуулалтад төдийлөн ач холбогдолтой бус шалгуур үзүүлэлтийг сонгоогүй болно.

1.4 Үнэлгээний харьцуулах хэлбэр

Хууль тогтоомж хэрэгжсэнээр нийгмийн харилцаанд гарсан эерэг, сөрөг өөрчлөлтүүдийг олж тодорхойлоход харьцуулах хэлбэрүүдийг ашигладаг. Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлалын 3.5.3 дахь хэсэгт заасан дөрвөн төрлийн харьцуулах хэлбэрүүдээс 3.5.3.1 дэх “байх ёстой болон одоо байгаа байдал”,⁷ мөн 3.5.3.4 дэх “тохиолдол судлах”⁸ хэлбэрүүдийг тус тус сонголоо.

Үнэлгээний хүрээгээр тогтоосон хуулийн заалтуудын хувьд “практикт нийцэж байгаа байдал” шалгуур үзүүлэлтээр шалгах аар тогтоосон тул үүнтэй уялдуулан дээрх харьцуулах хэлбэрийг сонгосон болно.

Мөн үнэлгээний хүрээгээр тогтоосон хуулийн заалтууд бусад улс орнуудын хувьд хэрхэн хэрэгждэг талаар судлах үүднээс “тохиолдол судлах” харьцуулах хэлбэрийг сонгосон болно. Учир нь бусад улс орнуудын хууль эрх зүйн зохицуулалтыг харьцуулан судлах нь тус хуулийг сайжруулахад зайлшгүй хийгдэх ёстой судалгаа гэж үзлээ.

Харин “байх ёстой болон одоо байгаа байдал” харьцуулах хэлбэрийг хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш гарсан үр дагаврыг бодитой хэмжиж тогтоосон үзүүлэлтүүдийг тухайн хууль тогтоомжоор тогтоосон шаардлага, норм, хугацаа, давтамж, хэмжиж болохуйц тодорхой тоогоор илэрхийлэгдсэн тоон үзүүлэлттэй харьцуулах хэлбэрээр хууль тогтоомжийн зорилгын хэрэгжилт ямар түвшинд байгааг тогтоохоор сонгов.

1.5 Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолох

Дээр тайлбарласан ёсоор энэхүү үнэлгээг хийхэд практикт нийцэж байгаа байдал гэсэн шалгуур үзүүлэлтийг сонгож авсан болно. Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолохдоо сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд дараах асуултуудыг боловсрууллаа.

- Иргэний шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаатай холбоотой гомдлыг шийдвэрлэх зохицуулалт болон дээрх хугацаанд ажиллагааг түдгэлзүүлэх зохицуулалтууд /27.2.5, 44.4, 44.3/ практикт хэрхэн хэрэгжиж байна вэ?
- Үнэлгээ хийлгэх, үнэлгээнд гомдол гаргах талаарх зохицуулалт /27.1.4, 55.7/ практикт хэрхэн хэрэгжиж байна вэ?
- Үл хөдлөх эд хөрөнгийг албадан борлуулах ажиллагааны үе шатуудад хамаарах зохицуулалт болон үл хөдлөх эд хөрөнгийг төлбөр авагчийн

⁷ Хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш гарсан үр дагавар (одоо байгаа нөхцөл байдал)-ыг бодитой хэмжиж тогтоосон үзүүлэлтүүдийг тухайн хууль тогтоомжоор тогтоосон шаардлага, норм, хугацаа, давтамж, хэмжиж болохуйц тодорхой тоогоор илэрхийлэгдсэн тоон үзүүлэлттэй харьцуулах хэлбэрээр хууль тогтоомжийн зорилгын хэрэгжилт ямар түвшинд байгааг тогтооно.

⁸ Хууль тогтоомж (түүний зүйл, хэсэг, заалт), эсхүл үнэлгээний хүрээгээр тогтоосон ижил төстэй эрх зүйн хэмж хэмжээ өөр, өөр орчин нөхцөл (бусад улсад, өөр орон нутагт гэх мэт) хэрэгжиж байгаа байдлыг харьцуулан дүн шинжилгээ хийхийг хэлнэ.

удирдлагад шилжүүлэх зохицуулалт /60 дугаар зүйл, 63.1, 71.14, 68.1 , 68.2, 22.1/ практикт хэрхэн хэрэгжиж байна вэ?

- Төлбөртэй этгээдийн бүртгэл ба эд хөрөнгийн мэдүүлгийн талаарх зохицуулалт/47.1, 46 дугаар зүйл, 44.2.3/ практикт хэрхэн хэрэгжиж байна вэ?
- Шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны зөрчил, эрүүгийн хэрэг үүсгэж, шийтгэхтэй холбоотой зохицуулалтууд буюу төлбөр төлөгчийн хариуцлага болон эрүү, зөрчлийн хууль дахь хариуцлагын талаарх зохицуулалт практикт хэрхэн хэрэгжиж байна вэ?
- Шийдвэр гүйцэтгэгчийн цалин хөлс ба урамшуулалтай болон урамшуулалгүй үеийн зохицуулалт
- Ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчийн зөвшөөрлөөр хийх ажиллагааны талаарх зохицуулалт практикт хэрхэн хэрэгжиж байна вэ?

1.6 Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох

Энэхүү судалгааны ажлын хүрээнд үнэлгээ хийх хуулийн зүйл, заалтын зорилгод хүрсэн түвшин, практик хэрэгжилтийг илрүүлэх зорилгоор баримт бичиг, судалгааны ажил уншиж, судлах, харьцуулалт хийх зэрэг ажлуудыг хийж гүйцэтгэсэн бөгөөд мэдээлэл цуглуулах дараах аргуудыг ашиглана.**Үүнд:**

- ШШГТХ-тай холбогдох хууль тогтоомж, Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенци, бусад эрх зүйн баримт бичиг, ном сурах бичиг, нэг сэдэвт эрдэм шинжилгээний өгүүлэл, судалгааны тайланд дүн шинжилгээ хийх;
- Иргэний шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны тайлан, статистикийг ашиглах;
- Практикт тулгарсан тодорхой кэйсүүдэд дүн шинжилгээ хийх;
- Гадаад улсын холбогдох зохицуулалтыг харьцуулан судлах
- Шүүхийн шийдвэрүүдийг судлах замаар үнэлгээг хийхэд ашиглах холбогдох чанарын болон тоон мэдээллийг цуглуулна.

ХОЁР. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЕ ШАТ

ШШГТХ-ийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийхдээ бэлэн байгаа мэдээллийг цуглуулах аргаар холбогдох материалыг цуглуулан үнэлгээг хийсэн болно.

- *Бэлэн байгаа мэдээллийг цуглуулах*

Хууль, эрх зүйн акт

Монгол Улсын Үндсэн хууль 1992

Монгол Улсын Иргэний хууль 2002

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль 2017

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль 2002

Эрүүгийн хууль 2015

Зөрчлийн тухай хууль 2017

Статистик мэдээ, судалгаа /Хавсралт 1, 2/

Гадаад дотоодын цахим эх сурвалж

Шүүхийн шийдвэрт хийсэн дүн шинжилгээ <https://shuukh.mn>

ГУРАВ.ҮНЭЛЭХ ҮЕ ШАТ

Үнэлэх үе шатанд сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн томъёоллын дагуу ШШГТХ-аас сонгож авсан зохицуулалтуудад дараах байдлаар үнэлгээ хийлээ.

▪ **Шалгуур үзүүлэлтийн томъёолол 1.** Иргэний шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаатай холбоотой гомдлыг шийдвэрлэх зохицуулалт болон дээрх хугацаанд ажиллагааг түдгэлзүүлэх зохицуулалтууд /27.2.5, 44.4, 44.3/ практикт хэрхэн хэрэгжиж байна вэ?

Гомдол гаргах зохицуулалт

ШШГТХ-ийн 44 дүгээр зүйлийн 44.3 дахь хэсэгт “Иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талууд шийдвэр гүйцэтгэгчийн явуулсан арга хэмжээ, түүний гаргасан шийдвэрийг зөвшөөрөөгүй тохиолдолд тухайн арга хэмжээг гүйцэтгэсэн өдрөөс хойш, энэ тухай мэдээгүй бол олж мэдсэн өдрөөс хойш 7 хоногийн дотор ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчид гомдол гаргаж болно.” гэж, мөн зүйлийн 44.4 дэх хэсэгт “Ахлах шийдвэр гүйцэтгэгч гомдлыг 14 хоногийн дотор шийдвэрлэж, тогтоол гаргана. Тогтоолыг зөвшөөрөөгүй тохиолдолд хүлээн авснаас хойш 7 хоногийн дотор ерөнхий шийдвэр гүйцэтгэгчид, ерөнхий шийдвэр гүйцэтгэгчийн шийдвэрийг хүлээн авснаас хойш 14 хоногийн дотор шүүхэд гомдол гаргаж болно.” гэж тус тус заасан.

Мөн ШШГТХ-ийн 44.3-т Иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талууд шийдвэр гүйцэтгэгчийн явуулсан арга хэмжээ, түүний гаргасан шийдвэрийг зөвшөөрөөгүй тохиолдолд тухайн арга хэмжээг гүйцэтгэсэн өдрөөс хойш, энэ тухай мэдээгүй бол олж мэдсэн өдрөөс хойш 7 хоногийн дотор ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчид гомдол гаргаж болно гэж, 44.4-т Ахлах шийдвэр гүйцэтгэгч гомдлыг 14 хоногийн дотор шийдвэрлэж, тогтоол гаргана. Тогтоолыг зөвшөөрөөгүй тохиолдолд хүлээн авснаас хойш 7 хоногийн дотор ерөнхий шийдвэр гүйцэтгэгчид, ерөнхий шийдвэр гүйцэтгэгчийн шийдвэрийг хүлээн авснаас хойш 14 хоногийн дотор шүүхэд гомдол гаргаж болно гэж тус тус заасан.

Өөрөөр хэлбэл, ажиллагаа бүрд төлбөр төлөгч гомдол гаргах боломжтой бөгөөд гомдлыг шууд шүүхэд, эсхүл шүүхээс өмнө ахлах, ерөнхий шийдвэр гүйцэтгэгчид гаргасны дараа ч шүүхэд гаргаж болно.

Гомдол гаргасны үр дагавар нь гомдлыг шийдвэрлэж дуустал ажиллагаа түдгэлзэж зогсох юм.

Тиймээс энэхүү зохицуулалт практикт хэрхэн хэрэгжиж байгааг судлан үзлээ.
Үүнд:

Шүүхээс өмнөх шатны гомдол

Шүүхээс өмнөх шатанд гаргах гомдлын тал орчим хувь нь төлбөр авагчийн гомдол байгаа ч шүүхийн шатанд бол төлбөр төлөгчийн гомдол нийт шүүхэд гаргасан гомдлын 70 гаруй хувь байдаг. Учир нь төлбөр авагчид ажиллагааг түдгэлзүүлж удаашруулах ашиг сонирхол байхгүй тул шүүхэд цөөвтөр гомдол гаргаж байгаа дүр зураг байна.

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар /цаашид “ШШГЕГ” гэх/-ын статистик⁹ мэдээллээс харахад шүүхээс өмнөх шатанд дээд албан тушаалтанд гаргасан нийт гомдлын тал орчим хувийг төлбөр авагчийн зүгээс ажиллагаа удаашралтай талаар ахлах болон ерөнхий шийдвэр гүйцэтгэгчид гаргасан гомдол эзэлж байна.

Тухайлбал, ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчид 2024 онд нийт гаргасан гомдол 699 байхад үүний 335 нь шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаа удаашралтай гэх төлбөр авагчийн гомдол буюу нийт ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчид гаргасан гомдлын 47.9 хувь нь төлбөр авагчийн гомдол байна.¹⁰

Ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчид гомдол гаргаж, гомдлыг шийдвэрлэснийг эс зөвшөөрвөл ерөнхий шийдвэр гүйцэтгэгчид гомдол гаргаж шийдвэрлэх үе шатны хугацааг авч үзвэл¹¹ урьдчилан шийдвэрлэх ажиллагааны хувьд шүүхэд хандахаас өмнө хамгийн багадаа 65 хоногийг гомдлыг дээд шатны албан тушаалтнуудад буюу ахлах болон ерөнхий шийдвэр гүйцэтгэгчид гаргаж, ажиллагааг энэ хэмжээгээр удаашруулдаг байна.

Дээрх хугацаанд ажиллагаа түдгэлзэж болох ч шүүхэд гомдлыг гаргахад үүнээс ч урт хугацаагаар түдгэлзэхээр тул төлбөр авагч шүүхэд тэр бүр гомдол гаргахгүй, ихэвчлэн төлөгч түдгэлзүүлэх зорилгоор үндэслэлтэй, үндэслэлгүй түгээмэл байдлаар гомдлыг шүүхэд ихэвчлэн гаргаж байна.

Шүүх дэх гомдлын шийдвэрлэлт

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 156 дугаар зүйлийн 156.1-д “Шүүх дараах хэргийг гомдлоор авч хэлэлцэнэ” гэж, 156.1.3-т “шүүх шийдвэрлэхээр хуульд заасан бусад гомдол” гэж, мөн зүйлийн 156.2-т “Гомдлоор авч хэлэлцэх хэргийг шүүх энэ бүлэгт өөрөөр заагаагүй бол энэ хуулиар тогтоосон ерөнхий журмын дагуу хэлэлцэнэ.” гэж тус тус заасны дагуу шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаанд иргэний хэргийн шүүхэд гомдол гаргадаг бөгөөд ингэснээр шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талууд /enforcement agents and debtors/ дараах иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх /litigation process/-ын талууд болж хувирдаг. **Үүнд:**

- шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага, түүнийг төлөөлж шийдвэр гүйцэтгэгч enforcement agents нь хариуцагч буюу (defendant) болох;
- төлбөр төлөгч debtor нь нэхэмжлэгч буюу (claimant) болж, хэрэг маргаан шийдвэрлэх ажиллагаа (litigation)-ны оролцогчийн эрх, үүргийг эдэлж эхэлдэг.

Статистик мэдээллээс үзэхэд 2023 онд 546, 2024 онд 575 шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаатай холбоотой хэрэгт шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага хариуцагч

⁹ Ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчид гаргасан өргөдөл гомдлын судалгаа 2024 /Хавсралт 1-ийн статистик 1-ийг үзнэ үү./

¹⁰ Ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчид гаргасан өргөдөл гомдлын судалгаа 2024 /Хавсралт 1-ийн статистик 1-ийг үзнэ үү./

¹¹ Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн 44.3, 44.4 дэх хэсэг.

(defendant)- аар татагдан оролцсон байна.¹² Эдгээр тохиолдол бүрд урт удаан хугацааны турш шүүхэд төлөөлж, шүүх хуралд оролцох бэлтгэл хангаж, оролцох байдлаар цаг хугацааг үр ашиггүй өнгөрөөхөөр байдаг буюу ажиллагаа нь түдгэлзэж зогссон байдаг.

Төлбөр төлөгчийн шүүхэд гаргасан гомдлын хувь

Он	Шүүхэд гаргасан гомдол	Төлбөр төлөгчийн нэхэмжлэлтэй гомдол	Нийт шүүхэд гаргасан гомдолд эзлэх төлбөр төлөгчийн гомдлын хувь хэмжээ
2023	546	425	77.8 %
2024	575	444	77.2%

Эх сурвалж: Шийдвэр гүйцэтгэгч хариуцагчаар шүүхэд татагдсан тохиолдлын судалгаа, 2025. /Хавсралт 1-ийн статистик 2-ыг үзнэ үү./

Төлбөр авагчийн шүүхэд гаргасан гомдлын хувь

ШШГЕГ-аас ирүүлсэн 2022 оны статистик мэдээллээс харахад 2022 оны байдлаар ажиллагаатай байсан болон байгаа материалуудаас 786 гүйцэтгэх хуудасны 598 орчим тэрбум төгрөгийн үнийн дүн бүхий хөрөнгийг битүүмжлэн хурааснаас 508 гомдлыг шүүхэд гаргасан байна. Эдгээр гомдлын 435 нь төлбөр төлөгчийн гаргасан, харин гуравдагч этгээд буюу өмчлөгчийн гаргасан нь 57 байна.¹³

Харин нийт шүүхэд гаргасан гомдлын ердөө 3 хувь нь төлбөр авагчийн гаргасан гомдол байх тул иргэний хэргийн анхан шатны шүүхэд гомдол гаргах зохицуулалт нь төлбөр төлөгчийн ажиллагааг удаашруулах буюу түдгэлзүүлэх зохицуулалтыг ашиглах тактик болох боломжийг олгосон гэж үзэхээр байна.¹⁴

Шүүхэд гаргасан гомдол үндэслэлтэй эсэх

Үүнээс гомдол шүүхэд гаргаснаас гомдлыг хангаж шийдвэрлэсэн тохиолдлын тоо, хувийг харуулав. **Үүнд:**

- 2023 онд 546 гомдол шүүхэд гаргаснаас 28 гомдлыг хангасан буюу нийт гомдлын 5.1 хувь;
- 2024 онд 575 гомдлыг шүүхэд гаргаснаас гомдлыг хангаж шийдвэрлэсэн 43 буюу гомдлыг хангаж шийдвэрлэсэн тохиолдол нийт гомдлын 7.8 хувь.

Харин гомдлыг хангаж шийдвэрлэснээс бусад гомдлын хувьд нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгосон, эсхүл нэхэмжлэлийг буцаасан байна.¹⁵

Шүүхэд гаргасан төлбөр төлөгчийн гомдлыг шийдвэрлэсэн хугацаа

Шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаатай гомдлыг шүүх тусгайлсан журмаар хянан шийдвэрлэх хуулийн зохицуулалт нь 2024 оны 10 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн

¹² Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газрын статистик мэдээлэл 2024 он.

¹³ Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газрын статистик мэдээлэл 2022 он.

¹⁴ Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газрын статистик мэдээлэл 2022 он.

¹⁵ Шийдвэр гүйцэтгэгч хариуцагчаар шүүхэд татагдсан тохиолдлын судалгаа, 2025. /Хавсралт 1-ийн статистик 2-ыг үзнэ үү./

хэрэгжиж эхэлсэн бөгөөд үүний дагуу Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд орсон нэмэлтийн хүрээнд шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх зорилгоор эд хөрөнгө, эрхийг битүүмжлэх, хураах, үнэлгээ тогтоох, албадан дуудлага худалдаа явуулах ажиллагаатай холбоотой гомдлыг тусгайлсан журмаар хянан шийдвэрлэж байна.

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 75² дугаар зүйлийн 75^{2.3}-т “Иргэний хэрэг үүсгэсэн өдрөөс хойш 45 хоног, давж заалдах шатны шүүхээс хэргийг дахин шийдвэрлүүлэхээр буцаасан бол шүүгч хэргийг хүлээж авснаас хойш 14 хоногийн дотор тус тус шийдвэрлэнэ.” гэж, мөн зүйлийн 75^{2.4}-т “Энэ хуулийн 75^{2.3}-т заасан хугацааг тухайн шүүхийн шүүгчдийн зөвлөгөөнөөс нэг удаа 14 хүртэл хоногоор сунгаж болно.” гэж тус тус зааснаас үзэхэд шүүхэд гомдол гаргах замаар ажиллагааг хэргийн оролцогч шүүх хуралданыг хойшлуулах, шүүгчээс татгалзах зэрэг зохигчийн эрхээ эдлэхгүй бол хамгийн багадаа 45-59 хоногийн хугацаагаар шийдвэрлэхээр болсон байна.

Гэвч энэ нь мөн л litigation үе шатны гомдол шийдвэрлэлт бөгөөд шүүх хуралдаан хийж мэтгэлцэх зарчим үйлчилж, шийдвэр гүйцэтгэгч хариуцагч болж, төлбөр төлөгч нэхэмжлэгч болсон хэвээр.

Уг хуулийн өөрчлөлт хэрэгжиж эхлээд удаагүй байгаа тул 2024 оны 10 сараас өмнөх гомдол шийдвэрлэлтийн хугацааг авч үзье.

Шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаатай гомдлыг шүүх тусгайлсан журмаар хянан шийдвэрлэх зохицуулалт хэрэгжиж эхлэхээс өмнө хэрэг маргааныг эцэслэн шийдвэрлэсэн хугацааны хувьд дараах тоо баримтаас үзэхэд дундажаар 1-2 жил шийдвэрлэдэг байдал ажиглагдаж байна. **Үүнд:**

2022 оны байдлаар шүүхэд гомдлыг эцэслэн шийдвэрлэсэн хугацаагаар нь ангилан авч үзэхэд 1 жилд 142, 1-3 жилд 157, 3 жилээс дээш 34, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа дуусаагүй 175 байна.¹⁶

Шигтгээ 1

Төлбөр авагч Х банкинд төлбөр төлөгч М ХХК, И ХК 1.8 их наяд төгрөгийн үүргийн гүйцэтгэлд барьцаа хөрөнгийг албадан худалдах гүйцэтгэх хуудастай хэрэгт 2019 оны 09 сард ажиллагаа үүсгэж, барьцаа хөрөнгийг 2 удаа үнэлүүлсэн. Үнэлгээ бүрд төлбөр төлөгч тус бүр шүүхэд гомдол гарган 2023 оны 3 сарын байдлаар нийт 4 жил ажиллагааг түдгэлзүүлсэн байдалтай байна.

Эх сурвалж: Шүүхийн шийдвэрт хийсэн дүн шинжилгээ 2023 /Хавсралт 2 дахь дэлгэрэнгүйг үзнэ үү./

Шигтгээ 2

Төлбөр төлөгчөөс шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаатай холбогдуулан гаргасан гомдлын дагуу 2018 онд иргэний хэргийн анхан шатны шүүх иргэний хэрэг үүсгэж, төлбөр төлөгч /иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх ажиллагааны нэхэмжлэгч/-ийн хувиар гаргасан удаа дараа хурал хойшлуулах болон шүүгчээс татгалзах хүсэлт (хэргийн оролцогчийн эрх эдлэн) зэргээс шалтгаалан өнөөдрийг хүртэл иргэний хэргийн анхан шатны шүүхэд хэрэг хянан шийдвэрлэгдээгүй буюу шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаатай холбоотой төлбөр төлөгчийн гаргасан гомдол шийдвэрлэгдээгүй удсан, үүнийг дагаад ажиллагаа 5 жил зогссон.

Эх сурвалж: Шүүхийн шийдвэрт хийсэн дүн шинжилгээ 2023 /Хавсралт 2 дахь дэлгэрэнгүйг үзнэ үү./

Дүгнэлт

ШШГТХ-ийн 27.2.5 дахь заалтад “энэ хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талаар шүүхэд, эсхүл дээд шатны албан гэж үзэн гомдлыг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг эхлүүлсэн бол гомдлыг хянан шийдвэрлэх хүртэл;” ажиллагааг ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчийн шийдвэрээр түдгэлзүүлэхээр заасан.

Тийм учраас гомдол шүүхэд шийдвэрлэх хугацаа урт байдлыг болон ШШГТХ-ийн 27.2.5-ыг ашиглах зорилгоор төлбөр төлөгч нь ажиллагааг түдгэлзүүлэх л гэж шүүхэд гомдол гаргадаг байж болзошгүйг төлбөр төлөгчийн шүүхэд гаргасан шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаатай холбоотой гомдол нийт шүүхэд гаргасан гомдлын 70 гаруй хувийг эзэлж буй байдал болон төлбөр төлөгчийн эдгээр гомдлын 90-ээс дээш хувь нь үндэслэлгүй гомдол байгаагаас харж болохоор байна.

ШШГТХ-ийн шүүхэд бүхий л асуудлаар гомдол гаргах боломж олгосон зохицуулалт, гомдлыг шийдвэрлэх хугацаанд ажиллагааг түдгэлзүүлэх зохицуулалт нь практикт сөрөг үр дагавар үүсгэж байгааг илтгэж байна.

Гомдлыг хаана, ямар журмаар, ямар үндэслэлээр гаргаж, ямар хугацаанд шийдвэл зохих, гомдол шийдвэрлэтэл ажиллагааг түдгэлзүүлэх нь гомдол олноор гаргаж удаашрал үүсгэх шалтгаан болж байгаа тул энэхүү зохицуулалт хэрэгцээтэй эсэхийг судлах зорилгоор бусад улсын зохицуулалтыг үзье.

Бусад улсын туршлага

Гомдол гаргах

БНСУ-д нэн даруй гомдол гаргах (**immediate compliant**) буюу шийдвэр гүйцэтгэлийн ажиллагааны журам зөрчсөн гэж үзвэл гүйцэтгэлийн шүүхийн шийдвэрт зөвхөн хуульд заасан үндэслэлээр нэн даруй гомдол гаргаж болдог.¹⁷ ХБНГУ-ын хувьд шийдвэр гүйцэтгэлийн шүүх нь шийдвэр гүйцэтгэлийн ажиллагаатай холбоотой гомдлыг хянадаг байна.¹⁸

¹⁷ https://elaw.klri.re.kr/eng_mobile/viewer.do?hseq=41807&type=part&key=8

¹⁸ https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html

Litigation process /иргэний хэрэг шүүхээс шийдвэрлэх
процесс/

Enforcement process /иргэний шийдвэр
гүйцэтгэлийн процесс/

Эх сурвалж: ХБНГУ-ын Бавариа мужийн Хууль зүйн яам, Дээд шүүхийн шүүгчдийн илтгэл, 2024.12.01

ХБНГУ-д шийдвэр гүйцэтгэгчийн ажиллагаанд шийдвэр гүйцэтгэл хариуцсан шүүгч хяналт тавьдаг. Хэрэв талуудаас шийдвэр гүйцэтгэгчийн ажиллагаанд гомдол гаргавал дундажаар 7-14 хоногт шуурхай бөгөөд шүүх хурал хийлгүйгээр шийдвэр гүйцэтгэл хариуцсан шүүгч шийддэг. Энэ нь иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх журмаар мэтгэлцэн, заавал шүүх хурлаар шийддэг ажиллагаа биш зөвхөн шийдвэр гүйцэтгэлийн ажиллагааны хавтаст хэргээс холбогдох материалыг харгалзан бичгээр шуурхай шийдвэрлэдэг процессын гомдол болно.¹⁹ ХБНГУ-ын Иргэний процессын хуулийн 793-т зааснаар уг гомдлыг амаар хэлэлцсэн хурал хийлгүй /without a hearing for oral argument being held/, бичгээр богино хугацаанд шийдвэрлэнэ.²⁰

Мөн давж заалдах шатны шүүхэд шийдвэр гүйцэтгэлийн асуудал хариуцсан дээрх шүүгчийн шийдвэрт гомдол гаргаж болох ч мөн л шуурхай 7 хоногоос 1 сарын дотор шүүх хурал хийлгүй, бичгэн нотлох баримтын хүрээнд шийддэг. Үндсэндээ шийдвэр гүйцэтгэл явуулсан ажиллагааны хавтаст хэрэг л нотлох баримт нь болдог. Жилдээ 200 гаруй л гомдол шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаатай холбоотойгоор гарсан байна. Үүнээс ихэнх нь төлбөртэй этгээдийн бүртгэлээс гаргуулах тухай гомдол байсан байна.²¹

Дүгнэвэл, дараах нийтлэг үр дүнтэй зохицуулалт байна. **Үүнд:**

- шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны эсрэг гаргах гомдлыг шийдвэр гүйцэтгэл хариуцсан шүүгчид бичгээр гаргах буюу ахлах, ерөнхий шийдвэр гүйцэтгэгчид гаргаж удаашруулах шаардлагагүй;

¹⁹ Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд О.Алтангэрэлийн Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улсын Бавариа мужид хийсэн ажлын айлчлалын үр дүнгээс, 2024 оны 12 дугаар сар.

²⁰ https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html

²¹ Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд О.Алтангэрэлийн Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улсын Бавариа мужид хийсэн ажлын айлчлалын үр дүнгээс, 2024 оны 12 дугаар сар.

- шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны гомдол нь litigation үе шатны биш enforcement үе шатны ажиллагаа;
- шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны гомдлыг гаргах тодорхой үндэслэлийг хуульчлах, одоогийн хуулийн зохицуулалтаар бүхий л тохиолдолд гомдол гаргах боломжтой задгай байгааг хумих;
- гомдлыг гомдол гаргагч тодорхой нотлох баримттай гаргах, харин шийдвэр гүйцэтгэгчийн зүгээс хийсэн бүхий л ажиллагааг ажиллагааны материалаас шийдвэр гүйцэтгэлийн шүүгч цахимаар танилцах боломжтой байдлаар зохицуулах боломжтой байна;
- шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны гомдол нь law suit биш objection, complaint бөгөөд энэ утгаараа шийдвэр гүйцэтгэл хариуцсан шүүгч шуурхай 7-14 хоногт шийдвэрлэдэг буюу аман хуралдаан хийх шаардлагагүй.

Түдгэлзүүлэх асуудлаар

БНСУ-ын хувьд, нэн даруй гомдол гаргах нь гүйцэтгэлийн ажиллагааг түдгэлзүүлэх үндэслэл болохгүй. Гомдлыг эцэслэн шийдвэрлэх хүртэл төлбөр төлөгчийн барьцаатайгаар, эсхүл барьцаагүйгээр шийдвэрийн биелэлтийг хэсэгчлэн, эсхүл бүхэлд нь түдгэлзүүлэх шийдвэр гаргах, эсхүл төлбөр авагчийн барьцаатайгаар гүйцэтгэлийн ажиллагааг үргэлжлүүлэх шийдвэр гаргана. Энэ түдгэлзүүлэх, эсхүл үргэлжлүүлэх шийдвэрт гомдол гаргаж үл болно.²²

Мөн ХБНГУ-ын хувьд, гомдол гаргасан бол шүүх хүсэлтийг үндэслэн шийдвэр гүйцэтгэлийн ажиллагааг төлбөр төлөгчөөс баталгаа гаргуулан эсхүл, баталгаа гаргуулахгүйгээр түр түдгэлзүүлэх, эсхүл зөвхөн төлбөр авагчаас баталгаа гаргуулсныг үндэслэн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаа явуулна. Төлбөр авагч баталгаа гаргаж чадахгүй, эсхүл онцгой хүндрэлтэй байгаа бөгөөд хойшлуулах нь төлбөр авагчид нөхөн төлөхөд бэрхшээлтэй байх, эсхүл хохирол учрахаар бол эсхүл, бусад шалтгааны улмаас төлбөр авагч зөвшөөрөхгүй байгаа бол хүсэлтийг нь үндэслэн шүүхийн шийдвэрийг урьдчилсан байдлаар гүйцэтгэх боломжтойд тооцно. Төлбөр авагчийн ашиг сонирхол илт давамгай байх тохиолдолд төлбөр төлөгчийн түдгэлзүүлэх хүсэлтийг хангахгүй зохицуулалттай байна.²³

Дүгнэвэл, дараах нийтлэг үр дүнтэй зохицуулалт байна. **Үүнд:**

- шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаанд гомдол гаргасан нь ажиллагааг түдгэлзүүлэх үндэслэл болохгүй
- гомдлыг шийдвэрлэх хугацаа ч богино байдаг, хэрэв энэ хугацаанд түдгэлзүүлэх бол төлбөр төлөгч баталгаа гаргаж, төлбөр авагчийн ашиг сонирхолд ноцтой харшлахгүй бол ажиллагааг гомдлыг хэлэлцэх хугацаанд түдгэлзүүлэх шалгуурыг хуульчилсан.
- **Шалгуур үзүүлэлтийн томъёолол 2.** Үнэлгээ хийлгэх, үнэлгээнд гомдол гаргах талаарх зохицуулалт /27.1.4, 55.7/ практикт хэрхэн хэрэгжиж байна вэ?

²² https://elaw.klri.re.kr/eng_mobile/viewer.do?hseq=41807&type=part&key=8

²³ https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html

Үл хөдлөх эд хөрөнгийг түүний үнэлгээг тогтоосноос хойш 2 сарын дотор албадан худалдан борлуулах ажиллагааг явуулахаар ШШГТХ-ийн 63.1-д заасан. Өөрөөр хэлбэл, үнэлгээ хийлгэсний дараа л үл хөдлөх эд хөрөнгийг албадан худалдан борлуулах ажиллагааг явуулна.

Харин ШШГТХ-ийн 55.7-д “Талууд эд хөрөнгийн үнэлгээний талаарх гомдлоо мэдэгдсэн өдрөөс хойш 7 хоногийн дотор шүүхэд гаргаж болно.” гэж заасан. Өөрөөр хэлбэл, хөрөнгийн үнэлгээний гомдлыг үнэлгээг зөвшөөрөхгүй л бол шүүхэд гаргахаар зохицуулсан.

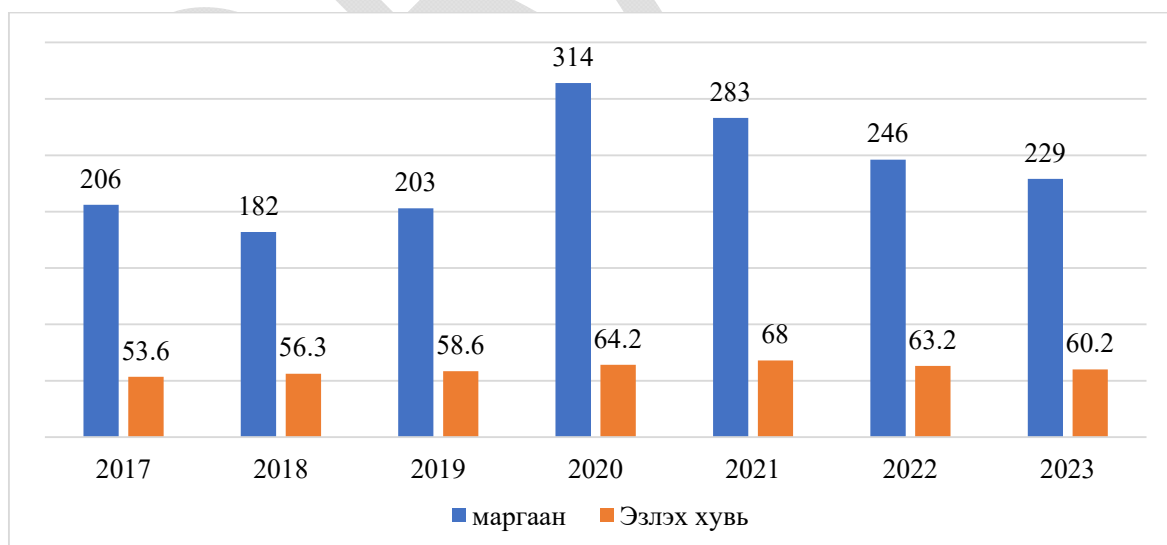
ШШГТХ-ийн 27.1.4-д заасны дагуу шүүгч хөрөнгийн үнэлгээний талаар шүүхэд гомдол гаргасан бол шүүхийн шийдвэр гарч, хуулийн хүчин төгөлдөр болтол түдгэлзүүлэхээр заасан тул төлбөр төлөгч үнэлгээний талаарх гомдлыг шүүхэд гарган ажиллагааг зориуд удаашруулах, түдгэлзүүлэх зохицуулалтыг ашиглах зорилгоор үндэслэлтэй, үндэслэлтгүй түгээмэл байдлаар үнэлгээний гомдол гаргаж байна.

Иймээс үнэлгээний гомдол гарснаар практикт ямар асуудал үүсч буйг авч үзье.

Үнэлгээний гомдол гаргах нь түдгэлзүүлж, удаашруулах арга хэрэгсэл

2023 онд 229 үнэлгээний гомдлыг шүүхэд гаргаснаас 3 гомдлын хувьд үнэлгээг хүчингүйд тооцсон, 2024 онд гомдлоос 4 үнэлгээг хүчингүйд тооцсоноос үзэхэд,²⁴ үнэлгээний гомдол нийт гомдлын 60.2 хувь нь, мөн ихэнх тохиолдолд үндэслэлгүй гомдол байх бөгөөд нөгөө талаас үнэлгээний гомдол шийдвэрлэгдэхгүй талууд ажиллагааг удаашруулах зорилгоор гаргадаг арга хэрэгсэл болсныг илтгэж байна.

Үнэлгээний гомдлын нийт гомдолд эзлэх хувь дунджаар 60 хувь

Шүүхээс үнэлгээтэй холбоотой хэрэг, маргаан шийдвэрлэсэн байдал /Хавсралт 1-ийн статистик 8-аас 2024 оны байдлаархыг үзнэ үү./

Үнэлгээний талаар шүүхэд гаргасан гомдол 2023 онд 362 буюу нийт 546 гомдлын 66.3 хувь нь үнэлгээний гомдол байсан бол 2024 онд үнэлгээний гомдол 377

²⁴ Хавсралт 1-ийн статистик 2-ыг үзнэ үү.

буюу нийт 486 гомдлын 77.5 хувь нь үнэлгээний гомдол байсан байна.²⁵ Харин 2023 онд нийт гаргасан үнэлгээний гомдлын 31.5 хувь буюу 172 гомдлыг 1-ээс дээш жилийн хугацаанд шийдвэрлэсэн бол 2024 онд нийт гаргасан үнэлгээний гомдлын 35.8 хувь буюу 174 гомдлыг 1-ээс дээш жилийн хугацаанд шийдвэрлэсэн байна.²⁶

2023 оны байдлаар 267 тэрбумын 330 төлбөр төлөгчид хамаарах ажиллагаа үнэлгээний гомдол шүүхэд гаргаснаас улбаалан түдгэлзсэн байна.²⁷

Үнэлгээний гомдлыг шүүхээс шийдвэрлэсэн хугацаа

Үнэлгээний үнэлгээ тогтоосон үнэлгээний тайланг хүчингүй болгуулахаар шүүхэд хандах нь дараах эрсдэлийг авчирч байна.²⁸ **Үүнд:**

- ойролцоогоор 2-4 жил ажиллагаа зогсох;
- төлбөр авагч төлбөрөө барьцаа хөрөнгөөс хүртэл гаргуулах боломжгүй удах.

Шигтгээ 1

2016 оны 4 сард шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг үүсгэсэн. 2017 оны 10 дугаар сарын 27-ны өдөр анхны албадан дуудлага худалдаанд оруулахаар нийтэд зарласан боловч үнийн санал ирээгүй тул хоёр дахь албадан дуудлага худалдаанд 2017 оны 11 дүгээр сарын 24-ний өдөр хийж, хөрөнгө худалдан борлогдож иргэн 3 дуудлага худалдааны ялагчаар тодорсон. Үнэлгээг хүчингүй болгуулахаар 2017 оны 12 дугаар сард иргэний хэргийн анхан шатны шүүхэд нэхэмжлэл гаргасан. 2019.09 сард УДШ хяналтын гомдлыг хуралдаанаар хэлэлцэхээс татгалзсан. Анхан болон давж заалдах шатны шүүх нэхэмжлэгчийн гомдлыг хангахгүй орхисон үндэслэл нь хуульд заасан үнэлгээний талаарх гомдол гаргах 7 хоногийг хэтрүүлсэн гэх боловч зөвхөн энэхүү шийдвэрийг гаргахын тулд 2 жил болж, ажиллагааг ийнхүү хугацаагаар түдгэлзэхэд хүргэжээ. Үүний дараа 2022.05.24-ний өдөр хамтран зээлдэгч 3 нэхэмжлэл гаргасан. Нэхэмжлэлийн шаардлага нь Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн 55 дугаар зүйлийн 55.5 дахь хэсэгт заасны дагуу үнэлгээ хийгдсэнээс хойш 4 жил 5 сар өнгөрсөн тул ҮХЭХ-ийг дахин үнэлгээ тогтоолгохыг шийдвэр гүйцэтгэгчид даалгах, анхны албадан дуудлага худалдааг хүчингүй болгуулах бөгөөд одоо болтол ажиллагаа түдгэлзсэн байдалтай байх буюу 7 жил төлбөр авагч барьцаа хөрөнгөөс төлбөр гаргуулж чадахгүй, ялагч 2017 оны 11 сараас хойш өмчлөлийн хөрөнгөө авч чадахгүй 6 жил болж байна.

Эх сурвалж: Шүүхийн шийдвэрт хийсэн дүн шинжилгээ 2023 /Хавсралт 2 дахь дэлгэрэнгүйг үзнэ үү./

Шигтгээ 2

2019 оны 09 сард шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг эхлүүлсэн. 2022 оны 09 сард үнэлгээг хүчингүйд тооцуулах нэхэмжлэгчийн гомдлыг УДШ хангахгүй орхисон. Ажиллагаа эхэлснээс хойш 2 жил өнгөрсөн гэж дахин үнэлгээ хийлгүүлэх хүсэлтийг төлбөр төлөгч тавьж дахин үнэлгээ хийлгэж, энэхүү үнэлгээг хүчингүй болгуулахаар 2022 оны 12 сард хамтран зээлдэгч шүүхэд нэхэмжлэл гаргаж, ажиллагаа 2023 оны 3 сарын байдлаар түдгэлзсэн байх ба хоёр дахь албадан дуудлага худалдаанд барьцаа хөрөнгийг оруулж чадахгүй байна.

Эх сурвалж: Шүүхийн шийдвэрт хийсэн дүн шинжилгээ 2023 /Хавсралт 2 дахь дэлгэрэнгүйг үзнэ үү./

²⁵ ШШГЕГ-ын мэдээллээс 2025.

²⁶ ШШГЕГ-ын мэдээллээс 2025.

²⁷ Т.Наранцогт, Иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны түдгэлзүүлэх үндэслэл, хугацааны зарим асуудал, Иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны түдгэлзүүлэх үндэслэл, хугацааны зарим асуудал, ШШГЕГ-ын Шүүхийн шийдвэрийн биелэлтэд нөлөөлөх хүчин зүйлс, тулгамдаж буй асуудал, шийдвэрлэх арга зам хэлэлцүүлэг, 2023.

²⁸ Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн дагуу шийдвэрлэсэн иргэний хэргийн шүүхийн шийдвэрт хийсэн дүн шинжилгээ 2023-аас.